

GRADIVO ZA ETNOLOŠKO KONTEKSTUALIZACIJO MUZEJSKIH PREDMETOV KOT VIR ZA JEZIKOSLOVNE RAZISKAVE: ŠTUDIJA PRIMERA

Prispevek želi na podlagi študije primera pokazati, kako je gradivo, ki je bilo dokumentirano za etnološko kontekstualizacijo muzejskih zbirk in predmetov, uporabno tudi za jezikoslovne, predvsem dialektološke raziskave. Obsežna podatkovna zbirka zvočnih posnetkov z območja šestih zahodnoslovenskih narečij in enega podnarečja, ki je nastala v okviru čezmejnega projekta ZborZbirk: kulturna dediščina med Alpami in Krasom, omogoča raziskave na vseh jezikovnih ravneh (narečno besedje, oblikoslovje, skladnja), na ravni besedila pa tudi proučevanje stilistike govorjenega diskurza. Uporabnost gradiva je ponazorjena z nekaj konkretnimi primeri.

Ključne besede: folklorne pripovedi, govorjeni diskurz, zahodna slovenska narečja, narečna leksika, muzejske zbirke, bakla, kostanjevstvo, orehi

1 Uvod

Kljub različnim raziskovalnim interesom in posledično avtonomnim raziskovalnim metodam imajo vede, ki se ukvarjajo z govorjenim diskurzom in njegovo vsebino (folkloristika, etnologija, jezikoslovje, predvsem dialektologija in sociolingvistika), pomembno stičišče – terensko gradivo iz ust informatorja (Bošković-Stulli 1959: 118). Strokovnjaki omenjenih strok na Slovenskem so že v preteklosti priložnostno sodelovali, nekateri posamezniki pa so v praksi stroke tesno povezovali; že Jan Baudouin de Courtenay se je zavedal, da imajo folklorna besedila dvojno vrednost, saj je načrtovano serijo izdaj slovenskih narečnih besedil naslovil *Gradivo za dialektologijo in etnografijo Južnih Slovanov* (1988). Večdisciplinarno vrednost in uporabnost na terenu nabranih besedil sta v objavah dokazovala tudi Pavle Merku v

Ljudskem izročilu Slovencev v Italiji (Merkù 1976) in Milko Matičetov v *Zverinica iz Rezije* (1973), če omenimo le njuni najbolj značilni deli, povezani z obravnavano problematiko. Vera Smole konec osemdesetih let 20. stoletja ugotavlja, da v kartoteki gradiva za SLA, v kateri so bili dokumentirani podatki za 406 slovenskih krajev, lahko najde veliko gradiva zase tudi etnolog, a da je ta možnost žal premalo izkoriščena. Zaradi pomanjkljivega sodelovanja med strokama prihaja do razhajanj pri dognanjih glede poimenovanj predmetov, kar je lahko posledica časa zapisa, pristopa k terenskemu delu in neustreznega poknjiževanja s strani etnologov (Smole 1988: 327). V devetdesetih letih 20. stoletja sta bili interdisciplinarni problematiki terenskega gradiva posvečeni dve tematski številki revije *Traditiones*: Naš živi jezik (ur. Stanonik 1994) in Besede in reči (ur. Stanonik 1996); obe številki, v katerih sodelujejo številni avtorji iz različnih strok, obravnavata problematiko na stičišču folkloristike, jezikoslovja in etnologije, med drugim je poudarjeno vprašanje zapisa gradiva (npr. Smole 1994; Hadalin 1994). V zadnjih letih so dialektologi, folkloristi in etnologi sodelovali pri nekaterih raziskovalnih projektih (npr. ZborZbirk, SLA 2, Lingua) pa tudi pri izdajah slovstvene folklore (npr. zbirki folklornih pripovedi *Glasovi*). Zaradi kadrovske podhranjenosti obeh strok bi bilo smiselno in vsestransko koristno, da bi bilo v praksi sodelovanje še bolj premišljeno in sistematično, zelo dobrodošel bi bil npr. skupni repozitorij terenskega gradiva (Ivančič Kutin 2016: 723).

V tukajšnjem prispevku bomo narativno¹ gradivo, ki je bilo primarno dokumentirano za etnografsko kontekstualizacijo² muzejskih zbirk in predmetov, analizirali z vidika njegove uporabnosti za jezikoslovne raziskave. Gradivo je bilo zbrano med letoma 2013 in 2015 v severozahodnem slovenskem etničnem prostoru v okviru projekta ZborZbirk: Kulturna dediščina med Alpami in Krasom. V obravnavani projekt je bilo vključenih 34 zbirk, 19 na italijanski in 15 na slovenski strani državne meje od Zgornjesavske in Kanalske doline na severu do Nadiških dolin in Brd na jugu. Območje obsega šest zahodnoslovenskih narečij in eno podnarečje (Zuljan Kumar 2015: 177): koroško ziljsko narečje Kanalske in Zgornjesavske doline, primorska rezijansko, tersko, nadiško, obsoško in briško narečje ter banjsko podnarečje kraškega narečja (SLA 2016: 10). Zbirke lahko uvrstimo v štiri vsebinske kategorije: 1) etnografske, ki vsebujejo predmete, ki so se nekoč uporabljali v gospodinjstvu in gospodarstvu; 2) vojne zbirke s predmeti, povezanimi s svetovnima vojnoma (navadno s prvo); 3) mešane etno-vojne zbirke in 4) tematske zbirke, v katerih so predmeti ene vrste ali predmeti, povezani z eno obrtjo, npr. zbirka likalnikov, mizarska zbirka ipd. (Ivančič Kutin 2015: 11; več o projektu gl. Ledinek Lozej in Peče 2014; Ravnik 2015 ter na spletni strani³). Gradivo, dokumentirano v okviru projekta, je shranjeno v arhivu Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

¹ Pojem »narativno gradivo« poleg pripovedovanja (ki ima v folkloristični terminologiji specifičen pomen, tj. ubesedovanje slovstvene folklore, pri čemer je pomembna tudi estetska funkcija) zajema tudi pogovor, ki poteka na ravni vsakdanjega govornega posredovanja (za podrobnejše razlike med vsakdanjim govornim posredovanjem in pripovedovanjem gl. Ivančič Kutin 2004).

² Izraz »kontekstualizacija« se v zadnjem času pogosto pojavlja v t. i. »projektni terminologiji«. V konkretnem primeru pomeni, da muzejski predmet oz. zbirko umestimo v čas in prostor s pomočjo pripovedi/spominov ljudi (predmeta torej ne predstavimo zgolj s tehničnimi podatki in opisi rabe/namembnosti, temveč v kontekstu zgodbe).

³ <<http://zborzbirk.zrc-sazu.si/sl-si/domov.asp>>.

70 ur posnetkov diskurza med raziskovalcem in informatorjem na terenu je lahko podlaga za širok spekter konverzacijskih, pragmatičnih in funkcijskojezikovnih analiz (Zuljan Kumar 2007: 20, 21); v tukajšnjem prispevku bo uporabnost gradiva za jezikoslovne raziskave prikazana na izbranih delih (izsekih) besedil.

2 Narečno besedje na metapodatkovnih popisnih obrazcih

Že Karmen Kenda-Jež je izpostavila dokumentacijsko vrednost v etnoloških raziskavah uporabljenih navedkov narečnih besed, saj ti opozarjajo na obstoj določene narečne besede ali besedne enote oz. njenega posebnega, prostorsko omejenega pomena (Kenda-Jež 1994: 52). Etnološke in vojne zbirke pogosto vsebujejo enake ali podobne predmete; ker muzejski predmeti niso več v (upo)rabi, tudi narečna poimenovanja zanje niso več del aktivnega, živega besedišča, čemur po naravni poti sledi pozaba. Zato je v elektronskem metapodatkovnem⁴ popisnem obrazcu (Peče in Ledinek Lozej 2013) poleg tehničnih podatkov o predmetu, njegovega poimenovanja v slovenščini in italijanščini tudi rubrika za zapis lokalnega narečnega poimenovanja, kot prikazuje Slika 1, na kateri je označena rubrika »krajevno ime predmeta«. Za vpisovanje v popisne obrazce so bila izdana navodila, med njimi tudi za narečni zapis (gl. Peče in Ledinek Lozej 2013).⁵

⁴ Metapodatki so obvezni del znanstvenega terenskega dokumentiranja (etnografskega/folklornega) gradiva: podatki o gradivu, o informatorju, o zapisovalcu in okoliščinah dokumentiranja (čas, kraj, tehnika, morebitne druge posebnosti; pri obdelavi oz. arhiviranju pa še drugi tehnični podatki, npr. dolžina posnetkov, redakcija ...).

⁵ Navodila za zapisovanje posebnih glasov: polglasnik zapišemo z ə (Unicode 0259); glas dz zapišemo z ʒ (Unicode 04E1): zingo 'pocinkano vedro'; glas g zapišemo v briškem in obsoškem narečju kot ɣ (Unicode 03B3) (yora 'gora'), v terskem in deloma nadiškem narečju kot h (hora 'gora'), v delu terskega narečja pa je izpuščen (ora 'gora'), razen pri prevzetih besedah (cingerca 'ciganka'); glas é v nadiškem in terskem narečju: čamer 'spalnica', éon 'bom' (Unicode 0107). Naglas ugotovimo tako, da besedo izgovorimo in zaznamo najglasneje izgovorjeni glas, označimo pa ga z znakom ' (Modifier letter vertical line, Unicode 02C8) pred naglasnim samoglasnikom, npr. npr. é'amer, 'ora. Ko je naglas na polglasniku, znak za naglas vstavimo pred polglasnik, npr. v'art 'vrt'. Pomen narečnih besed se zapiše med enojnima narekovajema (Unicode 2018 in Unicode 2019), npr. ora 'gora'. Iz Slike 1 vidimo, da zapisovalci v tem primeru niso označili mesta naglasa.

K temu so dodana še navodila, kako v sistemu Windows dobimo zgoraj omenjene znake, čemur sledi še nekaj primerov zapisa:

Slabši zapis	Boljši zapis	Najboljši zapis
<i>patrĥĉ</i>	<i>patrəĥĉ</i>	<i>patr'əĥĉ</i>
<i>škalir</i>	<i>škaliər</i>	<i>škali'ər</i>
<i>bčrinč</i>	<i>bəčərinč</i>	<i>bəčər'inč</i>
<i>bštard</i>	<i>bəštard</i>	<i>bəšt'ard</i>
<i>čveštr</i>	<i>čəveštər</i>	<i>čəv'eštər</i>
<i>zingo</i>	<i>ʒingo</i>	<i>ʒ'ingo</i>
<i>čamer</i>	<i>čamer</i>	<i>č'amer</i>
<i>gora</i>	<i>ɣora, xora, ora</i>	<i>ɣ'ora, x'ora, 'ora</i>

Navodila je pripravila Danila Zuljan Kumar (gl. Zuljan Kumar 2013, spletni vir).

Slika1: Orodje za izdelovanje trsk za razsvetljavo iz etnološko-rezbarske zbirke Franca Jerončiča.⁶

Na metapodatkovnih popisnih obrazcih v projekt zajetih zbirk najdemo mnoge krajevne sopomenke in glasovne ali besedotvorne različice poimenovanja istega predmeta oz. dejavnosti, kar se ujema z dejstvom, da so na oblikovanje narečij in govorov vplivale naravne geografske prepreke (doline, vzpetine, vode, gozdovi) ter trajnejše politične, fevdalne, cerkveno-upravne meje, ki so stoletja usmerjale medsebojno komunikacijo in gibanje prebivalstva (Logar 1996: 4).

Vzemimo kot primer poimenovanje za orodje, s katerim so nekoč pripravljali trske oz. bakle za razsvetljavo. V popisnih obrazcih najdemo za ta predmet le italijansko poimenovanje *fiaccola*,⁷ v slovenskem knjižnem jeziku pa ta beseda sploh nima ustreznice (gl. Slika 1). Tudi v narečnih slovarjih in seznamih s tega območja te besede ni zaslediti (Merkù, rokopis; Rigoni in Slavino 1999; Špehonja 2012). Prav ta predmet pa ima v radiju le nekaj kilometrov vsaj tri različna narečna poimenovanja: *faglovnik* [*fâglunîk*] (Kambreško: Zbirka Lukčeva hiša), *fagelnik* [*fâgounîk*] (Melinki: Etnološko-rezbarska zbirka Franca Jerončiča) in *fagelnjak* [*fâgunjak*] (Jesičje/Iesizza: Zbirka Riccarda Ruttarja).

Vse tri različice so iz romanizma *fagla*, tj. furlanske besede za *baklo* (Brecelj 2005: 258), ki je nastala iz latinske besede *facula*; da je podstava ravno furlanska beseda, domnevamo zaradi ozvenečenja nezvenečih nezvočnikov v zvencečem okolju, ki je značilno za furlanščino (*k > g*) (Šekli 2013: 295). Tudi slovenska knjižna beseda *bakla* izhaja iz furlanske besede *facula*, kot lahko razberemo iz Snojeve etimološke interpretacije:

⁶ Zaslonska slika spletnega mesta: <<http://as.parsis.si/zborzbirk/enota.a5w?id=20>>.

⁷ V velikem italijansko-slovenskem slovarju (Šlenc 1997: 407) v geslu *fiaccola* ni pomena, ki bi ga lahko povezali s predmetom *fagelnik/faglovnik*.

bākla -e ž lat. 'fax' (16. stol.), *bāklica*: Prevzeto iz srvnem. *vackel* 'bakla' (danes nem. *Fackel*), kar je izposojeno iz lat. *facula*. To je manjšalnica od lat. *fax* 'bakla, luč', kar je izpeljanka iz ide. baze *g'h₂ek₂- 'svetel, svetiti se' (Snoj 1997: 22).

Beseda *fagla* je evidentirana v narečnih slovarjih črnovrškega, kostelskega in bovškega govora (Tominec 1964: 88; Gregorič 2015: 84; Ivančič Kutin 2007: 39). V bovškem narečnem besedišču sta poleg te še dve podpomenki, ki poimenujeta posebni vrsti bakel: *ruševica* [rú:šuca] je plamenica oz. bakla iz rušja (n. d.: 86), *lukež* [lù:kəš] pa je nasmoljena bakla (n. d.: 62). V nobenem od pregledanih slovenskih narečnih, zgodovinskih in etimoloških slovarjev⁸ ne najdemo leksema za orodje oz. pripomoček za izdelovanje bakel, ki bi izhajal iz besedne podlage *fagla*. Prav tako te besede ne najdemo v knjižni furlanščini. V popisu muzejskih predmetov pa so kar tri narečne različice poimenovanja za ta predmet: vse so tvorjene z moškim priponskim obrazilom, in sicer *-ik* (fagelnik, faglovnik) ali *-jak* (fagelnjak). Primer torej dokazuje, da vsebujejo popisni obrazci za predmete v muzejskih zbirkah še nedokumentirano leksiko; zato je gradivo uporabno za leksikološke, etimološke in druge raziskave slovenskega (narečnega) besedja.

3 Narativno gradivo

Poleg muzejskega dela, povezanega z evidentiranjem in popisom predmetov, je pri obravnavanem projektu potekalo tudi terensko dokumentiranje zgodb o zbirkah in predmetih, pri čemer je bil cilj, da se gradivo osvetli tudi s pripovedmi, ki jih o predmetih oz. zbirkah pripovedujejo lastniki zbirk ali drugi domačini (t. i. kontekstualizacija). Izbrane pripovedi iz tega gradiva so bile kot zanimivost vključene k posamični zbirki v vodniku po zbirkah (gl. Poljak Istenič 2015).

3.1 Metodologija in tehnike dokumentiranja

Z etnografskimi metodami, tj. metodo polstrukturiranega usmerjenega narativnega intervjuja (vodenega pogovora) in neposrednega opazovanja, so bili posneti številni pogovori z lastniki ali poznavalci posamezne zbirke ter z drugimi domačini, ki so govorili o zanimivostih in posebnostih zbirke oz. predmetov, o (upo)rabi predmetov, o zbiranju, pa tudi o okolju, v katerem se nahaja zbirka. Pogovori so bili dokumentirani v avdio (deloma tudi v video) tehniki. Sogovorniki so bili spodbujeni k rabi krajevnega govora: vsi sodelavci, ki smo sodelovali pri projektu v okviru te naloge, prihajamo z zahodnega slovenskega etničnega prostora in smo tudi sami med intervjuji govorili v narečju. Ta metoda se je še posebej dobro obnesla pri informatorjih iz Benečije (Italija), saj so jim zahodna slovenska narečja mnogo bolj razumljiva kot knjižna slovenščina (Ivančič Kutin 2015: 122, 133); pripadniki slovenske manjšine v Videmski pokrajini so namreč vse formalno izobraževanje opravili v italijanščini,

⁸ Pregledani so bili vsi slovarji, ki so objavljeni na spletnem portalu Fran, ter slovarji terskih in nadiških govorov (Spinozzi Monai 2009, Rigoni in Salvino 1999; Špehonja 2012; Merkù, rokopis).

javna raba slovenščine pa je bila do nedavnega skoraj povsem onemogočena.⁹ Prva (in zaenkrat edina) dvojezična šola na tem območju je začela delovati šele v šolskem letu 1984/85 v Špetru (San Pietro al Natisone) (Gruden 1997: 375).

Med pogovorom so bila vsem sogovornikom na čim bolj spontan način postavljena določena vprašanja, npr. o začetkih zbiranja (čas, vzgibi, motivacija ...) in osebnem izboru najljubših/najdragocenejših/najzanimivejših predmetov (z utemeljitvijo zakaj).¹⁰ Obe vprašanji sta bili seveda lahko postavljeni le zbirateljem, ki so sami zgradili svojo zbirko (takih je bilo tudi največ). Ostali pa so bili usmerjeni v pripoved npr. tako, da so med razkazovanjem muzeja razlagali, za kaj/kako se je določen predmet uporabljal. Preko predmetov so sogovorniki pripovedovali o preteklem lokalnem življenju, o vsakdanjem delu, posebnih dogodkih, o šegah, kulturi, kulinariki, skratka o vseh segmentih lokalnega življenja in kulture.

3.2 Analiza primerov

V nadaljevanju bomo analizirali tri vrste besedil,¹¹ ki zajemajo besedje z različno širokega *pomenskega polja* (Toporišič 2000: 118):¹² 1) opis posamičnega predmeta; 2) opis dejavnosti, povezane s predmetom; in 3) pripovedovanje zgodbe, povezane s predmetom. Posamezne kategorije besedil je težko povsem ločiti, saj se med seboj prepletajo, dopolnjujejo, prehajajo druga v drugo. Načeloma pa velja, da se opis od pripovedovanja razlikuje po zgradbi besedila in narativni tehniki oz. načinu izvedbe (gl. Ivančič Kutin 2004: 257). Pri tem moramo upoštevati, da gre za govorjena, šele nato zapisana besedila. Pripovedovanje vselej vsebuje vsaj minimalni fabulativni lok, medtem ko ga opis načeloma nima; tudi raba stilnih sredstev, ki povečujejo dramsko in estetsko razsežnost besedila, je bolj značilna za pripovedovanje, a jih

⁹ Zakon za zaščito Slovencev v Italiji in pravno priznanje slovenske narodne skupnosti je bil sprejet šele leta 2001, deželni zakon *Norme regionali per la tutela della minoranza linguistica slovena*, ki opredeljuje manjšinske pravice v Videmski pokrajini (kamor sodijo tudi Nadiške doline), pa šele leta 2007 (Brezigar 2010).

¹⁰ Presenetljivo je, da so ob tem vprašanju kar trije informatorji izbrali isti predmet, to je pripomoček za pripravljanje bakel (gl. Slika 1). V vseh treh zbirkah gre za ročno izdelan unikatni primerek. Izbor prav tega predmeta so vsi trije informatorji (Franc Jerončič, Jožica Stergar in Riccardo Ruttar) utemeljili podobno: pripomoček je bil nekdaj nepogrešljiv v vsakem gospodinjstvu, zaradi spremenjenega načina življenja, ki ga je prinesla elektrifikacija, pa se ga danes spomnijo le še starejši ljudje.

¹¹ Zapisi gradiva s tonskih posnetkov so bili doslej narejeni zgolj za izbrane enote gradiva, ki so bile pripravljene za objavo v vodniku po zbirkah (gl. Poljak Istenič 2015) in v nekaterih člankih v zborniku *Le collezioni uniscono/Zbirke povezujejo* (gl. Ivančič Kutin 2015; Zuljan Kumar 2015). Besedila so se zapisovala na različne načine (glede na namen zapisa): za vodnik po zbirkah, kjer smo ob gradivu želeli predstaviti zanimivo zgodbo o predmetu/zbirki v obliki priredb v knjižnem jeziku, pri čemer so ohranjene posamezne posebne narečne besede, ter v poenostavljeni fonetični transkripciji za predstavitev vsebinskih sklopov (gl. Ivančič Kutin 2015); pri teh dveh oblikah zapisa je bilo besedilo deležno več redakcije (izpusti, preskoki, zlepljenja, priredbe ...). Fonetično transkribirana besedila so bila namenjena predstavitvi narečij na obravnavanem območju (gl. Zuljan Kumar 2015).

¹² Termin *besedno polje* v tukajšnji obravnavi sledi Toporišičevi opredelitvi; njegova definicija vključuje vse pojmovne in besedne povezave z izhodiščno besedo. Termin in definicija tega pojma sta pri nekaterih drugih slovenskih avtorjih drugačna (gl. Irena Stramljič Breznik 2006).

pogosto zasledimo tudi pri opisu (raba ekspresivnih pridevnikov, primere). Narativne tehnike (opis/pripovedovanje, preskakovanje iz ene tehnike v drugo) so informatorji uporabljali spontano, ko so poskušali odgovoriti na zastavljena vprašanja oz. se odzvati na druge raziskovalčeve pobude. Na besedilnih primerih bomo poskušali identificirati tiste prvine, ki vsebujejo potencial za jezikoslovne raziskave.

3.2.1 Opis posamičnega predmeta

Zaradi prostega pripovedovanja o določenem predmetu (npr. zunanji opis, opis rabe ...) se (narečno) poimenovanje predmeta pojavi spontano v različnih slovničnih oblikah, zato gradivo ni primerno samo za popis besedja, ampak tudi za opazovanje morfologije. Tako dokumentirani podatki o rabi/oblikah besedja so zanesljivejši kot pri zbiranju gradiva z vprašalnicami, ko mora govorec razmišljati o oblikah (Kenda-Jež 2002: 9), zato so še posebej uporabni za dialektologe. Za zgled spet vzemimo besedilo, povezano z baklami: Riccardo Ruttar je, medtem ko je držal v roki fagelnjak [*fāgunjak*], pripovedoval o svojih spominih na otroštvo. Besedilo je zapisano poknjženo, a z ohranjenim narečnim besedjem, ki je grafično označeno z ležečim tiskom, knjižne ustreznice pa so v oklepaju.

Primer 1: *Fagunjak* so včasih uporabljali za izdelovanje *fagel* (baker). Je precej težak, saj je narejen iz drenovega lesa. Ko sem bil jaz še otrok, smo še delali in uporabljali *fagle* ob kresu svetega Ivana. Takrat se je zbrala cela *banda* (družčina) otrok in starejši *bratri* (bratje) so že znali *fagle* narediti. Že pred kresom so usekali leskove *rakle* (palice), te se lahko *podugomač* (podolgem) razkoljejo. *Rakle* z *olubom* (lubjem) vred smo posušili v senci. Potem smo jih na enem koncu razklali na *traščice* (trske, tanke trakove) tako, da smo jih s *fagounjakom* tolkli. Na zdrobljen konec *rakle* smo dali še smrekovo smolo, pa je nastala *fagla*, ki je lepo gorela in dajala luč. (Riccardo Ruttar 2013.)

Že v tem kratkem besedilu je beseda *fagla* uporabljena v številnih pregibnih oblikah: edninska oblika v imenovalniku, množinska pa v imenovalniku, rodilniku in tožilniku; beseda *fagelnjak* [*fāgunjak*] ima dve pregibni obliki, to je imenovalnik in orodnik ednine, v dveh fonetičnih različicah (*u* : *ou*). Poleg jezikovnih besedilo prinaša številne podatke o kulturi in načinu življenja v konkretnem času in prostoru, s čimer že presega zgolj opis samega predmeta oz. njegove rabe.

3.2.2 Opis dejavnosti

Pri opisu gospodarskih dejavnosti, šeg ipd. so besedila osredotočena na določeno predmetnost oz. vsebino, zato se v njih zvrsti narečno besedje, povezano z določenim besednim poljem. Frekvenco narečnega besedja istega besednega polja in njegovih različnih oblik poskušamo pokazati na primeru besedila o kostanjarstvu, ki je bilo pomembna dopolnilna gospodarska dejavnost na mnogih domačijah na Kambreškem, Livškem in v nekaterih delih Nadiških dolin (gl. Ravnik 2006: 176). Narečno besedje, povezano s kostanjem in kostanjarstvom, je v krepkem ležečem tisku (krepko samo,

ko se prvič pojavi) in je pojasnjeno s knjižno ustreznico v oklepaju (razen kadar je pomen pojasnjen v nadaljevanju besedila).

Primer 2: Za pobiranje kostanjev je bilo v rabi nekaj osnovnih pripomočkov: koš za nositi *griče* (kostanj v ježicah) domov, *late* (jesenove ali leskove palice)¹³ za klatiti, *luojtre* (lestev) in *ščipauke* (ščipalke, nekakšne lesene, leskove pincete) za *brat griče* (za nabiranje ježic oz. kostanja). *Griča* je *kostènj*, ko je še v zelenem bodičastem olupku. Ko sem bil mlad, niso *brali kostenj* kot zdaj, ko čakajo, da pade dol. So šli *ta mladi* gor po drevju in so ga klatili prej, kot je začel iz *grič* padati.¹⁴ So ga pripeljali domov in so ga vsuli na *brječ* (dvorišče). Je bil poln *brječ grič*. Kar niso imeli za doma, so konec novembra, decembra, pred božičem vozili v Furlanijo, v Čedad, v Krmin in so menjavali za koruzo. Ta *kostenj* je bil še v *gričah*, saj tako zdrži dosti več časa. Imel je dobro ceno. Za doma pa so ga *zmeli* (izluščili) iz *grič*, so ga dali v *liese* (iz srobota spleten pladenj),¹⁵ to so mrežaste rešetke, in obesili v *kamin* (dimnik), eni rečejo v *batafur*. Tam se je *kostenj* sušil ene dva meseca, je postal *pocinkan* (sivkast, kot bi bil pocinkan). Ko si ga vzel v roko, je *klepetou* (oddajal poseben zvok,¹⁶ se je premikal v lupini). So rekli da je *zgonilo* (zvonilo). *Črieslo*, tako mi rečemo kožici na mesu, se je rado ločilo od mesa. Suh *kostenj* so dali po vrečah in je bil uporaben še veliko časa. Ni bilo nevarnosti, da bi prišel kak črv, saj je bil od zunaj lepo okajen od dima. Ko so ga rabili, so dali tak suh *kostenj* v *martale* (terilnice), take *kamnaste* (kamnite) posode, in so ga *tukli* (tolkli), ko je bilo suho vreme, vetrovno. *Tukli* so z lesenim, debelim kolom, da so se od njega odluščile *bužine* (luščine) in *črieslo* (kostanjeva kožica) in je ostala čista *burica* (jedro). Olupljenemu kostanju pa smo rekli *búrice*. Tako olupljen *kostenj* smo skuhali, da se je zmehčal, in so ga jedli zraven kislega mleka vsak dan zvečer. To je bila glavna hrana! Je bilo dobro! Kostanjev les pa je dober za okna in vrata. (Franc Jerončič, 2013.)

V pripovedi se v okviru besednega polja »kostanj« zvrsti bogat nabor narečnega besedja (dvanajst samostalnikov, pet glagolov in dva pridevnika), povezanega s plodom samim, postopki nabiranja, sušenja in shranjevanja ter z orodjem oz. pripomočki in prostori, ki so jih ljudje ob tem uporabljali. Besedno polje je v tem besedilu kontekstualizirano s številnimi podatki o življenju in delu v lokalnem okolju.

3.2.3 Slovstvena folklor

Da bi pridobili gradivo za folkloristične raziskave in tako dopolnili zvočni arhiv na Inštitutu za slovensko narodopisje, so bili vsi sogovorniki vprašani tudi o lokalni slovstveni folklori (pravljice, povedke, spominske pripovedi, lokalne pesmi, pregovori, molitvice, zagovori, uganke, izštevanke, šaljive rime ipd.), raziskovalci so se pozanimali tudi o morebitnih dobrih pripovedovalcih (oz. nosilcih) tovrstnega

¹³ *Late* so bile treh različnih dolžin, kratke, srednje in dolge; te so lahko merile tudi do 5 m. Pripravili so jih tako, da so palice olupili in posušili, saj so jih tako lahko uporabljali več let.

¹⁴ Iz tukajšnjega konteksta je razvidno, da *griča* ne pomeni le kostanja z ježico vred, ampak tudi samo ježico.

¹⁵ Pletena posoda je bila tako velika, da je šla v dimnik, in je bila kvadratne ali pravokotne oblike s 5–6 cm visokim robom.

¹⁶ Pri sušenju se je kostanj zmanjšal, zato mu je bila lupina »prevelika«.

izročila v bližini (Ivančič Kutin 2015: 113). Ker je slovstvena folklor a besedna umetnost (Stanonik 2001: 118–122), v teh besedilih poleg besedišča in slovničnih značilnosti določenega narečnega govora lahko opazujemo tudi estetiko in stilistiko govorjenega diskurza. Na ravni besedila lahko opazujemo *jezikovno teksturo*,¹⁷ kot so diskurzivni označevalci, besedne in stavčne figure, ponavljanja, elipsa, dramatični sedanjik, pretiravanje ipd. (Ivančič Kutin 2011: 43).

V zgledu, ki sledi, je informator opis predmeta, tj. pletene posode za spravlanje orehov in lešnikov (čelebon), nadgradil s kratko povedko o velikanskem čelebonu; narečne besede so v zgledu spet izpisane ležeče, stilna sredstva pa so podčrtana.

Primer 3: Čelebon je priprava za sušenje lešnikov in orehov. V teh krajih ga je imel vsak otrok: že kmalu potem, ko je shodil, so mu ga podarili starši, sosedje ali pa ga je dobil za Miklavža. Čelebon, ki ga imam v zbirki, sem naredil sam: obroči so leskovi, pletenje pa iz sarabotja (srobot a). Polnega smo obesili nekam visoko, da miši niso mogle do njega. Vsaka hiša je imela več manjših čelebonov. Nek mož iz Melinkov pa je imel ogromnega. Zemljo je imel daleč tam v Kostanjevici in je cel mesec hodil tja po orehe. Ko je končal, je morala priti vsa vas, da so mu pomagali prinesiti tisti veliki čelebon domov. Skozi nobena vrata ga niso mogli spraviti, tako je bil velik. Žnidarčič Andrej je bilo ime temu možakarju, jaz se ga še dobro spomnim. Njegovega čelebona pa nisem videl, je bilo to že prej. (Franc Jerončič 2013.)

Brez kratke povedke, vključene v drugi del, bi besedilo ostalo zgolj spominski opis, tako pa je pripoved pridobila preprost, a dokaj izrazit dramaturški lok, ki ga ustvarja predvsem hiperbola; ta se v povedki pojavi večkrat: *ogromen čelebon / morala je priti vsa vas / skozi nobena vrata ga niso mogli spraviti*. V tem nizu deluje kot pretiravanje tudi del povedi, ki je morda mišljen dobesedno: *cel mesec je hodil tja po orehe*. Čeprav v besedilu težko govorimo o drugih stilnih figurah, je treba upoštevati, da se z zapisom izgubi precejšen del teksture. Ker je pripovedovanje neposredna (živa) interakcija med udeleženci (Duncan 1992: 21), je omogočeno sinhrono slušno in vidno zaznavanje akustičnih oz. vizualnih elementov. Pri govorjenih besedilih je zato poleg zgoraj omenjene *jezikovne* pomembna tudi *nejezikovna tekstura*, ki jo soustvarjajo figure, kot so akustika medmetov, ekspresivna izreka, način izgovora, menjava socialne zvrsti govora ipd. (Duncan 1992: 47, 48). Jezikovna in nejezikovna tekstura sta neločljivo povezani: vsaka beseda ima svoj zven in od načina izreke oz. akustične podobe je lahko odvisen tudi besedni pomen (gl. Ivančič Kutin 2011: 47). Nejezikovna tekstura vključuje t. i. *glasovno teksturo* (Ivančič Kutin 2011: 48): zvočnost, višino glasu, intonacijo, onomatopoetičnost, in *neglasovno teksturo*, ki pripoved dopolnjuje z gibi rok, mimiko obraza ipd. (Wales 1990: 322, 233). Velik del teh elementov se pri zapisu izmuzne.¹⁸

¹⁷ Po Alanu Dundesu je tekstura način izvedbe folklornega besedila (Dundes 1980: 20–32).

¹⁸ Vizualnih prvin žal nismo mogli vključiti v ta primer, besedilo namreč ni bilo dokumentirano z videotehniko, prav tako te prvine niso bile zapisane sproti na terenu, saj je bilo dokumentiranje pri tej raziskavi usmerjeno na vsebino, ne pa na izvedbo pripovedovanja.

Za grafični prikaz nekaterih segmentov nejezikovne teksture zadošča fonetična transkripcija besedil, ki poleg besedja in besednega reda lahko ponazori tonemsko oz. jakostno naglaševanje, dolžino in kakovost samoglasnikov, premore, s pomočjo nekončnih in končnih ločil pa deloma tudi stavčno intonacijo (Ivančič Kutin 2011: 61). Podlaga za natančno fonetično transkripcijo je lahko le tonski posnetek pripovedi.

Primer 4: Ščebelon

Pona'va:di se je o'ri:xe x'ra:nlo v 'ta:ki o'va:lni le'se:ni pa'so:di, dā jəx 'mi:ši ne bi po'jə:dle. 'A:dni so ji 're:kli ba'γu:lɟ, 'a:dni ščebe'lo:n, 'a:dni ba'lo:n, je b'lo: 'və:č bə'siət. So'siada je 'miəla 'tuə o'be:šeno pot šu'fi:t. Za ve'li:ku 'nuəč je 'tiəla pərp'ra:ft γu'ba:ncu. Kər je zə'čə:la t'ra:sət 'uə:n, je na'miəsto o'ri:xu s ščebe'lo:na u'su:jvəla 'ka:mje. Ta'ko:j je po'su:mila na 'so:je pref'ri:γəne 'puəbe ən jəx je pok'li:cəla ən 're:kla: »'Duə je 'nə:rdu 'tuə?« 'Niək 'ca:jta so b'li: 'ti:xo, 'po:le se oylə'si:u ta'ma:jš: »Ma'ri:ja, 'tu:ə je p'ra:u γ'vi:šno 'ka:zen 'bo:žja.« – »Ka'kuə 'ka:zen 'bo:žja?« – »'Ja:, 'vi: ste z'me:rəm 're:kla, da če 'duə nə'r'di: 'ki: s'la:bɟa, 'buəx γa kaz'nu:ve.« – »'Ja:, 'do:bro, ma 'ko:γa je kazno'va:la?« – »'Ja:, 'ta:ta je u'čə:ra prek'li:nju ən je 'buəx pob'ra:u 'uən o'ri:xe ən je 'lo:žu 'nə:tər 'ka:mje.« – »'Ma: 'jə:s sən 'tut 'ni:əki d'ru:zɟa z'me:rəm γovo'ri:la.« 'Po:le se je oylə'si:u 'ta 've:lək: »'Ma:, 'ma:ma, sə smo š'li: u š'ta:lu, 'tə:m je 'tə:ma, 'tə:m 'bu:əx ni 'vi:du, 'ki: smo nə'r'di:l.« (Darinka Sirk, Dobrovo 2013.)¹⁹

V besedilu najdemo številne stilne figure: ponavljanje besed in stavkov ('Ma: 'jə:s sən 'tut 'ni:əki d'ru:zɟa z'me:rəm γovo'ri:la: [...] 'Tu:t 'tu:ə sən z'me:rən γovo'ri:la ...); ponavljanje z ritmičnim naštevanjem sopomenk (dni so ji 're:kli ba'γu:lɟ, 'a:dni ščebe'lo:n, 'a:dni ba'lo:n, je b'lo: 'və:č bə'siət...); pregovor ('Bu:əx u'se: 'vi:de, 'bu:əx u'se: 'vi:ə, zə 'tu:ə 'di:ələt γ'ri:əxa se ne s'mi:ə), stilno zaznamovan besedni red (kazen božja),²⁰ premi govor, ki poudarja dramaturški lok fabule, ipd.

Tudi zadnja dva zgleda besedil vsebujeta narečno poimenovanje predmeta, ki nima knjižne ustreznice, tj. pletene posode za shranjevanje lešnikov in orehov, čelebon oz. ščebebon. Poleg teh dveh pa za isti predmet v zadnjem besedilu najdemo še dve sopomenki *bagulj* in *balon*. V pregledanih slovarjih²¹ naštetih leksemov s tem pomenom ni zaslediti.

¹⁹ Fonetični zapis pripovedi v tukajšnjem zgledu je sledil tonskemu posnetku; v nespremenjeni obliki je citiran iz članka Danile Zuljan Kumar (2015: 189–190).

²⁰ V cerkvenem jeziku je ta besedna zveza pogosteje zapisana v stilno nezaznamovanem besednem redu *božja kazen* (gl. *Sveto Pismo* 2003: Mkb 9,18; in *Frazeološki slovar* na portalu Fran), medtem ko jo v literarnih delih najdemo v obrnjenem, torej stilno zaznamovanem besednem redu *kazen božja* (npr. Cankar 1908).

²¹ Pregledani so bili slovarji, ki so dostopni na portalu Fran, ter slovarji terskih in nadiških govorov (Rigoni in Salvino 1999; Spinozzi Monai 2009; Špehonja 2012).

Slika 2: Pletena posoda za shranjevanje lešnikov in orehov (čelebon) v etnološko-rezbarski zbirki Franca Jerončiča v Melinkih. Foto: Barbara Ivančič Kutin, Melinki 2013.

4 Sklep

Za etnografsko kontekstualizacijo predmetov in zbirk (v okviru projekta ZborZbirk: Kulturna dediščina med Alpami in Krasom) je bilo na območju severozahodnega slovenskega etničnega prostora med letoma 2013 in 2015 opravljeno terensko dokumentiranje narativnega gradiva, pri čemer je nastala podatkovna zbirka z okoli 70 urami zvočnih posnetkov. S primeri smo želeli pokazati uporabnost tega gradiva za leksikološke, etimološke in druge jezikoslovne raziskave slovenskega govorjenega (narečnega) jezika.

Etnološke zbirke pogosto vsebujejo enake ali podobne predmete, zato na podlagi elektronskih metapodatkovnih popisnih obrazcev in narativnega gradiva (opis posamičnega predmeta, opis dejavnosti ter pripovedne folklore) lahko opazujemo in primerjamo krajevne različice besedja. Pri analizi omenjenega gradiva se je tako pokazalo, da ima predmet (orodje), ki se uporablja za izdelovanje bakel, v radiju le nekaj kilometrov kar tri narečne besedotvorne različice: *faglovnik* [*fâglunik*] (Kambreško), *fagelnik* [*fâgounik*] (Melinki) in *fagelnjak* [*fâgunjak*] (Jesičje/Iesizza). Nobene izmed teh različic ni mogoče najti v obstoječih slovenskih narečnih, zgodovinskih in etimoloških slovarjih, niti nima slovenske knjižne ustreznice. Prav tako poimenovanja za ta predmet ni v furlanščini, čeprav beseda izhaja iz furlanske besede *fagla* (bakla). Podobno velja za predmet, ki so ga uporabljali za shranjevanje lešnikov in orehov (čelebon, ščelebon, bagulj in *balon*). Primeri torej kažejo, da obravnavano gradivo vsebuje še nedokumentirano slovensko narečno besedje.

Zaradi tehnike dokumentiranja in metodoloških pristopov, ki spodbujajo prosto pripovedovanje, se besedje spontano pojavi v različnih slovničnih oblikah, zato

je gradivo primerno za raziskave oblikoslovne in skladenjske ravnine. Pri opisu gospodarskih dejavnosti, šeg ipd. so besedila osredotočena na določeno predmetnost/vsebino, zato se v njih zvrsti narečno besedje, povezano z določenim *besednim poljem*. To je prikazano na primeru besedila o kostanjarstvu, kjer je bilo dokumentiranih 20 narečnih besed (12 samostalnikov, 3 glagoli, 2 pridevnika). V folklornih in spominskih pripovedih pa poleg jezikovnih parametrov lahko opazujemo še stilno zaznamovanost in oblikovanost govorjenega diskurza. Gradivo je shranjeno na zvočnih posnetkih, kar omogoča fonetično transkripcijo in vpogled v prozodične značilnosti govorjenega diskurza.

Literatura

Baudouin de Courtenay, Jan, 1988: *Materiali per la dialettologia e l'etnografia slava meridionale IV: Testi popolari in prosa e in versi raccolti in Val Natisone nel 1873 = Materiali za južnoslovansko dialektologijo in etnografijo IV: Ljudska besedila v prozi in verzih, zbrana v Nadiških dolinah leta 1873*. Spinozzi Monai, Liliana (ur.). Trst – Špeter Slovenov: Študijski center »Nediža«.

Bošković-Stulli, Maja, 1959: O narodnoj priči i njezinu autentičnom izrazu. *Slovenski etnograf* 12. 107–119.

Brecelj, Marjan, 2005: *Furlansko-slovenski slovar*. Nova Gorica: Goriška knjižnica Franceta Bevka.

Brezigar, Bojan, 2010: *Pravno stanje zaščite slovenske manjšine v Italiji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Cankar, Ivan, 1908: Pravična kazen božja. *Ljubljanski zvon* 28/1. 21–27, 80–86, 132–138, 195–204.

Duncan, Starkey Jr., 1992: Interaction Face-to Face. Bauman, Richard (ur.): *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communication-Centered Handbook*. New York – Oxford: Oxford University Press. 21–28.

Dundes, Alan, 1980: *Interpreting Folklore*. Bloomington: Indiana University Press.

Gregorič, Jože, 2015: *Kostelski slovar*. Elektronska objava (www.fran.si Ljubljana 2015 © 2014, 2015). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Gruden, Živa, 1997: Narečje in ljudsko izročilo kot sredstvo oblikovanja otrokove zaznave lastnega okolja v vrtcu. *Traditiones* 26. 375–378.

Hadalin, Jelka, 1994: Folklorna pripoved – od pripovedovalcev k bralcem. *Traditiones* 23. 161–176.

Ivančič Kutin, Barbara, 2004: Razmerje med vsakdanjim govornim posredovanjem in pripovedovanjem. Kržišnik, Erika (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 22). 255–261.

Ivančič Kutin, Barbara, 2007: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Ivančič Kutin, Barbara, 2011: Živa pripoved v zapisu. *Kontekst, tekstura in prekodiranje pripovedi Tine Kravanja iz Bavšice*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Ivančič Kutin, Barbara, 2015: Terensko gradivo ob dokumentiranju zgodb o zbirkah in predmetih. Dapit, Roberto, Ivančič Kutin, Barbara, Ledinek Lozej, Špela (ur.): *Le Collezioni uniscono: Zbirke povezujejo*. Udine: Università degli Studi di Udine. Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere. 109–125.

Ivančič Kutin, Barbara, 2016: Folklorno gradivo in njegov zapis kot stičišče slovstvene folkloristike in dialektologije: Pogled v preteklost in predlogi za prihodnost. *Annales* 26/4. 715–726.

Kenda-Jež, Karmen, 1994: Etnološke raziskave kot (drugotni) vir v narečnem slovaropisju. *Traditiones* 23. 45–68.

Kenda-Jež, Karmen, 2002: *Cerkljansko narečje: teoretični model dialektološkega raziskovanja na zgledu besedišča in glasoslovja*. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

Ledinek Lozej, Špela, in Miha Peče, 2014: Povezovanje krajevnih zbirk kulturne dediščine z informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami: primer »ZBORZBIRK«. Connecting Local Cultural Heritage Collections with ICT: the case of ZBORZBIRK. *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti. Library: Journal for library and information science* 3. 41–57.

Logar, Tine, 1996: *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Kenda-Jež, Karmen (ur.). Ljubljana: ZRC SAZU.

Matičev, Milko, 1973: *Zverinice iz Rezije*. Ljubljana – Trst: Mladinska knjiga.

Merkù, Pavle, 1976: *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji: Zbrano v letih 1965–1974*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.

Merkù, Pavle, rokopis: *Gradivo za slovar terskega narečja = Materiali per un dizionario del dialetto sloveno del Torre*. Rokopis. Hrani Peter Weiss.

Peče, Miha, in Špela Ledinek Lozej (ur.), 2013: *Navodila za popis in vnos metapodatkov v spletni portal ZBORZBIRK* [Elektronski vir]. Nova Gorica: ZRC SAZU, Raziskovalna postaja. <http://zborzbirk.zrc-sazu.si/Portals/18/publikacije/WP2_Navodila_za_vpis_9.2.pdf> (Dostop 15. 9. 2016.)

Poljak Istenič, Saša (ur.), 2015: *Kulturna dediščina med Alpami in Krasom: Vodnik po zbirkah = L'eredità culturale fra Alpi e Carso: Guida alle collezioni*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Ravnik, Mojca, 2006: Vstop v Evropsko unijo v dolini Idrije. *Traditiones* 35/1. 167–182.

Ravnik, Mojca, 2015: Živa tradicija in zgodovinski spomin v dolini Idrije – izhodišče projekta Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom (Zborzbirk). Dapit, Roberto, Ivančič Kutin, Barbara, Ledinek Lozej, Špela (ur.): *Le Collezioni uniscono = Zbirke povezujejo*. Udine: Università degli Studi di Udine. Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere. 9–39.

Rigoni, Simona, in Stefania Salvino, 1999: *Vocabolario italiano-natisoniano*. San Leonardo: Editore Comitato "Pro Clastra". O.N.L.U.S.

SLA, 2016: Karta slovenskih narečij z večjimi naselji. Logar-Riglerjevo karto (1983) dopolnili sodelavci Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU (2016). Škofic, Jožica, Horvat, Mojca, in Kenda-Jež, Karmen: *Slovenski lingvistični atlas 2.1. Atlas: Kmetija*. Ljubljana: ZRC SAZU. 10.

Smole, Vera, 1994: Folklorist med prevajanjem in zapisovanjem. *Traditiones* 23. 143–160.

Smole, Vera, 1988: Poimenovanja za cvetnenedeljsko butaro. *Traditiones* 17. 327–335.

- Snoj, Marko, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Spinozzi-Monai, Liliana, 2009: *Il glossario del Dialecto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay*, Udine – St. Petersburg – Ljubljana: Consorzio universitario del Friuli – St. Petersburg Branch of the Archive of the Russian Academy of Sciences – ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Stanonik, Marija (ur.), 1994: Naš živi jezik. *Traditiones* 23.
- Stanonik, Marija (ur.), 1996: Besede in reči. *Traditiones* 25.
- Stanonik, Marija, 2001: *Teoretični oris slovstvene folklore*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Stramljič Breznik, Irena, 2006: Poimovanja in poimenovanja besednih združb v slovenistiki. *Filologija* 46–47. 285–300.
- Šekli, Matej, 2013: Metodologija določanja plasti mlajših romanizmov v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 19/2. 291–315.
- Šlenc, Sergij, 1997: *Veliki italijansko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.
- Špehonja, Nino, 2012: *Besednjak nediško – taljansko*. Cormons: Poligrafiche San Marco.
- Tominec, Ivan, 1964: Črnovrški dialekt. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja (Četrta, prenovljena in razširjena izdaja).
- Wales, Katie, 1990: *A Dictionary of Stylistics*. London – New York: Longman.
- Zuljan Kumar, Danila, 2007: *Narečni diskurz*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Zuljan Kumar, Danila, 2015: Narečja zahodnega slovenskega jezikovnega prostora. Dapit, Roberto, Ivančič Kutin, Barbara, Ledinek Lozej, Špela (ur.): *Le Collezioni uniscono. Zbirke povezujejo*. Udine: Università degli Studi di Udine. Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere. 175–198.

Spletni viri

- Biblija*, Slovenski standardni prevod [1996], 2003, Svetopisemska družba Slovenije: <<http://www.biblija.net/biblija.cgi?q=b0%9Eja+kazen&step=20&qall=1&qids=ffffffffffffffff7&idq=14&id13=1&id53=1&id0=1&id1=1&id2=1&id3=1&id4=1&id5=1&id28=1&id11=1&id44=1&pos=0&set=2&l=sl&q1=1>>. (Dostop 10. 9. 2016.)
- Portal Fran, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša: <<http://www.fran.si/>>. (Dostop 10. 9. 2016.)
- Projekt JEZIK – LINGUA: <http://www.icgorizia.net/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=33&lang=sl>. (Dostop 10. 9. 2016.)
- Projekt SLA 2: <<http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/publikacije/slovenski-lingvisticni-atlas-2#v>>. (Dostop 10. 9. 2016.)
- Projekt SLA 1: <<http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/publikacije/slovenski-lingvisticni-atlas-1#v>>. (Dostop 10. 9. 2016.)
- Projekt ZborZbirk: <<http://zborzbirk.zrc-sazu.si/>>. (Dostop 10. 9. 2016.)

Zuljan Kumar, Danila, 2013: Zapis narečja, v: Ledinek Lozej, Špela, in Peče, Miha: *Navodila za popis in vnos metapodatkov v spletni portal ZBORZBIRK*. Nova Gorica: ZRC SAZU, Raziskovalna postaja. 4-5.<http://zborzbirk.zrc-sazu.si/Portals/18/publikacije/WP2_Navodila_za_vpis_9.2.pdf> (Dostop 10. 9. 2016.)

Informatorji

Franc Jerončič, Melinki. Pogovor dokumentirala B. Ivančič Kutin 24. 5. 2013 v Melinkih.

Jožica Stergar, Kambreško. Pogovor dokumentirala B. Ivančič Kutin 3. 7. 2013 na Kambreškem.

Riccardo Ruttar, Jesičje (Italija). Pogovor dokumentirala B. Ivančič Kutin 1. 8. 2013 v Vidmu.